

Olsen, H. (2005). *Fra spørgsmål til svar: Konstruktion og kvalitetssikring af spørgeskemadata*. København: Akademisk Forlag, 230 sider.

Anmeldt af *Peter Hartmann*, ph.d.-studerende, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.

Da jeg blev overtalt til at lave denne boganmeldelse, var det med forventning om, at min psykometriker hjerne skulle underholdes med en masse formler, tabeller og tal. Men min skuffelse var stor, da jeg fandt ud af, at de eneste tal i bogen var sidetallene. For en inkarneret kvantitativ forsker, der elsker formler og anser tal for mere interessante end mennesker, var dette selvfølgelig en forfærdelig oplevelse. Efter denne indledende skuffelse fordybede jeg mig dog i bogen, som lægger op til at være en slags håndbog i at lave bedre survey-undersøgelser. I udgangspunktet handler bogen altså om at sikre bedre data i surveys (både postomdelte og personligt administrerede) ved at imødekomme de forskellige problemstillinger, der nu engang er ved anvendelse af denne metode. Ud over kort at komme ind på den "oldgamle" konflikt mellem kvantitativ og kvalitativ data og metode, behandler den fire overordnede temaer og de potentielle fejlkilder forbundet hermed.

- 1) *Spørgeskemakonstruktion*: Af de vigtige pointer, der kommer frem i dette kapitel, er helt klart vigtigheden af at afgrænse og definere sigtet med spørgeskemaet. Endvidere at formulere spørgsmålene i spørgeskemaet klart, entydigt, letforståeligt og så vidt fri for bias, samt designe svarkategorier, der passer hertil. Derudover fremstilles og problematiseres begreber som reliabilitet og validitet ud fra en faglig uenighed på feltet.
- 2) *Spørgeskema og respondent*: Dette kapitel følger op på enkelte temaer fra tidligere kapitel og beskæftiger sig med, dels hvordan respondenter opfatter spørgeskemaet, og hvilke kognitive processer der finder sted i respondenter. Herunder, hvordan spørgsmålet opfattes forskelligt som følge af kontekst, hvordan svarkategorier kan påvirke besvarelsen, men ikke mindst to vigtige aspekter som respondenterens hukommelse for det adspurgte, samt elementer som "careless responding" og "social desirability" i besvarelsen.
- 3) *Spørgeskema og interview*: Kapitlet bevæger sig ind i spændingsfeltet mellem klassisk interview forskning og kvantitativ metode ved at belyse og problematisere brugen af personlig administrering af spørgeskemaer. Hvordan dette højt strukturerede interview stiller krav til interviewer bl.a. i form af evne til at kunne interagere med respondenter, læse korrekt og flydende op, samt kode svarene korrekt. Aspekter, som principielt gør sig gældende i (næsten) al interviewforskning. Endvidere problematiseres forskellige modeller og opfattelser af, hvad et interview er, og hvordan det bør opfattes, og altså derfor også "hvad de gode interview er".
- 4) *Kvalitetssikrende procedurer* omhandler, hvordan man via fokusgrupper, pilotstudier, laboratorieforsøg og lignende kan højne standarden på surveys ved på den måde at afprøve, om man lever op til de "krav", forfatteren gennemgik i de tidligere kapitler.

Slutteligt opsummerer og giver forfatteren sit eget subjektive bud på "det gode survey" med udgangspunkt i de tidligere kapitler. Her forsøger han at opstille én (eller flere) mulige løsning(er) på de potentielle fejlkilder. Dette kan naturligvis problematiseres, da forfatteren gør dette ud fra en betragtning om, at der findes flere veje til målet, og det er få "sandheder" inden for metodeforskning. Men jeg synes, det er positivt, at forfatteren på trods af faglige uenigheder og med en mulighed for at få et hak på tuden alligevel tør komme med sit eget subjektive bud på, hvordan man kan gøre til hjælp for andre.

Min subjektive vurdering af bogen er, at det generelle indtryk af bogen er positivt, og det er en læseværdig bog, men det er ikke ubetinget eufori, der knytter sig hertil. Jeg vil i det følgende kort gøre rede for, hvad jeg mener, bogen bidrager med af positive aspekter, og hvor den halter.

Læseren bliver gjort opmærksom på, at "tal" som sådan og kvantitativ metode ikke i sig selv er saliggørende. Denne brede og informative tilgang fortsættes igennem næsten hele bogen, hvor læseren bombarderes med mulige fejlkilder ved surveydata, og faglige uenigheder omkring emnet. Og den opmærksomme læser vil efter at have læst de første fem kapitler sidde tilbage med en fornemmelse af, at man skal holde tungen lige i munden for at lave god forskning. På det tidspunkt melder frustrationen sig, for selv om forfatteren summerer op, dels i hvert kapitel og dels kommer med et løsningsforslag i bogens sidste kapitel, må man erkende, at der ingen slagkraftigt konkret løsning gives. På trods af disse opsamlinger og opsummeringer, hvor forfatteren på pædagogisk vis laver noget, der minder om en konkret huskeliste, så mangler facitlisten stadigvæk for at sikre, at man forstår huskelisten og formår at opsætte den. F.eks. hvordan kan man helt konkret sikre sig, at et givent spørgsmål er formuleret klart, tydeligt, og utvetydigt på tværs af respondenter, deres alder, deres evner, og de(n) specifikke kontekst(er), m.m. samt afspejler respondenternes "sande respons" upåvirket af social desirability, careless responding osv., mens man endvidere sikrer, at spørgsmålet er interessant og kan anvendes til at beskrive, forklare eller forudsige noget om verdenen. Som led heri foreslås da også metoder at omsætte teori til praksis på, men det bliver alligevel på et overfladisk plan. Man efterlades derfor med en følelse af, at man nu ved en helt masse om mulige fejlkilder, samt en masse gode råd om, hvordan man bør gøre, men de konkrete redskaber til dels at omsætte det til praksis, men ikke mindst efterfølgende at efterprøve og sikre, at det er lykkedes, mangler desværre i bogen. Selvfølgelig kan man ikke forvente af en bog på 230 sider at kunne dække alt fyldestgørende og slet ikke et komplekst emne, som der tages op her, dertil ville det 10-dobbelte ikke engang kunne give et svar. Men konklusionen er, at bogen ikke lever op til sin egen titel (konstruktion og kvalitetssikring af spørgeskemadata), idet den sandsynligvis ikke direkte vil bidrage med bedre forskning med surveydata, men kun indirekte ved at gøre opmærksom på mulige fejlkilder. Endvidere slår det én, at forfatteren i stor stil tager udgangspunkt i Hansen og Andersens (2000) metodebog, men påpeger, at forhåndenværende bog kan bidrage med selvstændig information. Eftersom jeg ikke har læst Hansen og Andersens bog, kan jeg ikke udtale mig om, hvorvidt dette er korrekt eller ej, men man må stille sig det spørgsmål, om Hansen og Andersen formår at give læseren kompetence til at omsætte teori til praksis, for i så fald kan man måske nøjes med den bog.

Den sidste kommentar til denne bog er, at den formår på en bred og informativ måde at gøre læseren opmærksom på mange fejlkilder inden for surveydata. Dette gør den på en god og fornuftig måde, og alle, der beskæftiger sig med surveys, burde kende til disse fejlkilder, og hvis ikke, så kan denne bog afhjælpe denne mangel. På trods af forfatterens modige forsøg, formår bogen desværre ikke at flytte sig fra at være en kritisk informativ bog til også at være en slags håndbog eller ”gør det selv bog” for bedre surveys, det er den for ukonkret til. Så derfor skal man ikke forvente, at man nødvendigvis selv bliver en bedre forsker af at læse den. Man kan sige, at bogen formår i fremragende grad at påpege problemet, opstiller mulig løsninger for læseren, men formår ikke at give læseren de nødvendige redskaber til, at løsningen kan implementeres tilfredsstillende.